

Araştırma Makalesi

**PANDEMİ (COVID-19) SÜRECİNDEKİ UZAKTAN EĞİTİM
UYGULAMALARINA İLİŞKİN LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİ
GÖRÜŞLERİ**

**POSTGRADUATE STUDENTS' VIEWS RELATED TO APPLICATION OF
DISTANCE EDUCATION DURING THE COVID 19 PANDEMIC**

Salih Zeki GENÇ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye
e-posta: szgenc@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0002-6839-8284

Gizem ENGİN

Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye
e-posta: gizemozen@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2532-8136

Tuğçe YARDIM

Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye
e-posta: yardimtugce@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3339-9639

Başvuru Tarihi: 18.08.2020

Yayına Kabul Tarihi: 26.11.2020

Doi:10.33418/ataunikkefd.782142

Atıf/Citation: Genç, S.Z., Engin, G. ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 41, 134-158.

Öz

Bu çalışmanın amacı, Covid-19 sürecinde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarını lisansüstü öğrenimine devam eden öğrencilerin görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Araştırma bir durum çalışmasıdır. Çalışmada Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi bünyesinde yer alan Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde öğrenim gören gönüllü 14 öğrenciden öğrenci günlükleri yoluyla veriler toplanmıştır. Günlük yazan 14 öğrenci içinden yine gönüllülük esasına göre belirlenen 7 kişiden yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak sürece yönelik görüşleri alınmıştır. İçerik analizi ve betimsel analiz kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda lisansüstü öğrencilerin uzaktan eğitim uygulamalarının verimini arttırdığını düşündükleri faktörler derslere fiziksel hazırlığın ortadan kalkması, ders kayıtlarının ve materyallerinin ulaşılabilir olması, öğretim elemanları ile iletişimin hızlanması, öğretim elemanlarının destekleyici tavır ve yeterlikleri, üniversitenin uzaktan eğitim uygulamalarına hızlı adapte oluşu, öğrencilerin nitelikleri, zaman-para-emek açısından ekonomik oluşu, ödevlerin öğrencileri derse hazırlaması/dersten kopmayı önlemesi, öğretimsel görevlere verilen geribildirimler, kaynaklara erişim kolaylığı sağlaması, online eğitimlere katılım fırsatı olarak ifade edilmiştir. Uzaktan eğitim süreci üzerinde olumsuz etki oluşturan faktörler ise derslerin bir günde yoğunlaşması, artan ödev yükü, aile üyelerinin gürültüsü/dışarıdan gelen uyarılar, öğretimsel görevlerin yeterli açıklanmaması, teknolojiye aşırı maruz kalma, pandemi kaynaklı sorunlar, öğrenci nitelikleri, internet kaynaklı sıkıntılar, sistemsel-teknolojik sorunlar, yöntem ve tekniklerde tekdüzelik, sınıf mevcutlarının fazlalığı, ders içeriklerinin öğrenciler tarafından sunulması (kötü sunumlar) olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin uzaktan eğitim uygulamalarının

Genç, S.Z., Engin, G. ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri, 134-158.

verimini olumlu ve olumsuz etkileyen pek çok faktör olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Lisansüstü öğrenime devam eden öğrencilerin dijitalleşmenin hızla yaşandığı günümüzde uzaktan eğitimin sadece kriz dönemlerinde işe koşulan bir yol olmaması gerektiğini ve sürecin verimi için koşulların bir bütün olarak değerlendirilmesinin önemli olduğunu düşündükleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Eğitim, Covid-19, Pandemi, Lisansüstü Öğrenci

Abstract

This study aims to evaluate application of distance education during the Covid-19 pandemic according to views of postgraduate students. The study is a case study. The data used in the study is obtained from two sources. The first one is student diaries of 14 volunteer postgraduate students from Çanakkale Onsekiz Mart University and the second source is semi structured interview forms applied to 7 postgraduate students among volunteer students. Content analysis and descriptive analysis are used to analyze the data. The findings of the data related to positive effects of distance education expressed by postgraduate students are: not requiring physical preparation for lessons, accessibility of course registration and materials, speed of communication with instructors, supportive attitude and competence of instructors, fast adaptation of universities to distance education, qualities of students, being economical in terms of time, money and effort, assignments being capable to prepare and connect students to lessons, feedback given to instructional tasks, easy access to source materials. Factors negatively affecting distance education are: intensity of lessons on a single day, an increased burden of assignments, noise from family members and other sources, insufficient explanation of instructional tasks, being over exposed to technology, problems caused by pandemic, student qualities, problems related to internet connection, problems related to software and technology, monotony in methods and techniques, overcrowded classroom sizes, presentations prepared by students (low quality of presentations). It is seen that students express that there are many factors that affect the efficiency of distance education applications positively and negatively. Graduate students think that distance education should not be a way to work only in times of crisis in today's world of digitalization and it was seen that they thought it was important to evaluate the conditions as a whole for the efficiency of the process.

Keywords: Distance Education, Covid-19, Pandemic, Graduate student

GİRİŞ

2020 yılında dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sebebiyle yaşanan beklenmedik olaylar ve salgının seyrinin nasıl olacağı konusunda yaşanan belirsizlikler pek çok kurumu etkilediği gibi eğitim kurumlarını da derinden etkilemiştir (Can, 2020). Pandemi sebebiyle yaşanan can kayıpları, bulaş riskinin yarattığı kaygı insanlar üzerinde baskı oluşturmuş, dünya üzerinde farklı ülkelerde çeşitli kısıtlamalar yoluyla önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bu kısıtlamalar eğitim kurumlarında da farklılaşmaların yaşanmasını zorunlu kılmıştır. Yaşanan olağanüstü durumlarda eğitim hizmetinin devamlılığını sağlayabilmek için devletten alternatif yollar geliştirmesi beklenmektedir (Kahraman, 2020; Zhou, Li, Wu ve Zhou, 2020). Sosyal izolasyon ve karantina gibi önlemlerin uygulanmasını gerekli kılan bu olağanüstü durumda eğitim kurumlarında uygulanan alternatif yollardan biri de uzaktan eğitim uygulamaları olmuştur (Aktaş, Büyüктаş, Gülle ve Yıldız, 2020; Hotar, Omay, Bayrak, Kuruüzüm ve Ünal, 2020).

Uzaktan eğitim dijitalleşmenin hızla yaşandığı günümüzde çağı yakalayabilme adına önemli uygulamalardan biri olarak görülmektedir (Aktaş vd., 2020). Uzaktan eğitim; zamanın ve mekanın sınırlarını ortadan kaldırarak, bireylerin kendi öğrenme hızlarında ilerlemesini destekleyen eğitimlerin, eğitim materyallerinin ve kaynaklarının elektronik ortamda katılımcılara sunulduğu etkili bir yöntem olarak tanımlanabilir (Telli Yamamoto ve Altun, 2020). Yaşanan herhangi bir beklenmedik durumda eğitim

faaliyetlerinin aksamadan devamını sağlamak uzaktan eğitimin amaçları arasındadır (Can, 2020; Kaçan ve Gelen, 2020; Karakuş ve Yanpar Yelken, 2020).

Türkiye Cumhuriyeti'nde de Covid-19 salgını eğitim kurumlarını her seviyede etkilemiş ve "stay at home- evde kal" çağrısı zaman ve mekan yönünden esneklik sağlayan uzaktan eğitim uygulamalarına geçişi zorunlu kılmıştır. Bu sebeple YÖK (2020a) öğrenme sürecinin aksamaması adına hızlı bir çalışma başlatmıştır. Uzaktan eğitim uygulamaları için YÖK (2020a) bünyesinde mevzuat, altyapı, insan kaynakları, içerik ve uygulama olarak ifade edilen beş temel alanda kapsamlı çalışmalar yapılmıştır. Mevzuat düzenlemesiyle 2020 bahar yarıyılı ile sınırlı olmak kaydıyla altyapısı hazır olan tüm üniversitelerde, tüm alanlarda uzaktan eğitim uygulamalarına izin verilmiştir. 123 üniversite bünyesinde UZEM (Uzaktan Eğitim Merkezi) olduğu belirlenmiş ve diğer üniversitelere de gerekli desteklerin sağlanması için önlemler alınmıştır. Dijital Dönüşüm Projesi kapsamında halihazırda çok sayıda öğrenci ve öğretim elemanına eğitimler verildiği belirlenmiş ve pandemi sürecinde de "Dijital Çağda Yükseköğretimde Öğrenme ve Öğretme" dersi ile bu desteklerin sürdürüleceği ifade edilmiştir. Ayrıca üniversitelerin kendi bünyelerinde de öğretim elemanlarına destek eğitimlerinin açılacağı belirtilmiştir. İçerik oluşturma konusunda da öğretim elemanlarına destek sağlanacak YÖK-Dersleri arayüzü ve TRT tarafından tahsis edilecek olan kanalda ortak derslerin yayınlanacağı duyurulmuştur. Uygulamaya ilişkin senkron ve asenkron faaliyetlere imkân tanınmış, uygulamalı derslerin teorik kısımlarının tamamlanması, uygulamalı kısımlarının ise uygun zamanda sıkıştırılmış olarak gerçekleştirilmesi istenmiştir. Lisansüstü düzeyde ise derslerin, tez savunmalarının, seminer sunumlarının vb. kayıt altına alınarak denetlenebilir olma ilkesi vurgulanmıştır.

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu (2020), 30.03.20'de uzaktan eğitim uygulamalarının sağlıklı yürütülebilmesi için on öneri paylaşmıştır. Bu öneriler;

- 1- Kullanım için seçilecek yüksek ya da düşük teknolojileri belirlerken hazırlık durumunu inceleyerek, mevcut duruma en uygun olanların seçilmesi,
- 2- Öğrencilerin uzaktan eğitim programlarına erişiminin garanti altına alınması için kapsayıcı önlemlerin alınması,
- 3- Veri gizliliği için gerekli önlemlerin alınması,
- 4- Uzaktan eğitim programlarının zamanlamasını planlarken paydaşlarla görüşmeler yapılarak bölgenin durumu, eğitim seviyesi vb. faktörlerin göz önünde bulundurulması,
- 5- Psiko-sosyal zorluklara karşı önlemlerin alınması,
- 6- Dijital araçların kullanımını konusunda destek eğitimlerin verilmesi,
- 7- Uygun yaklaşımların harmanlanarak, öğrencilere ve veriye aşırı yüklenmenin engellenmesi, uygulama ve platform sayısında sınırlamaya gidilmesi,
- 8- Uzaktan öğrenmeye ilişkin uygun kuralların belirlenerek öğrencilerin ihtiyaç duydukları geribildirimlerin sağlanması,
- 9- Uzaktan eğitim birimlerinin sürelerinin öğrencilerin öz düzenleme becerilerine uygun olarak düzenlenmesi,
- 10- Öğretmen, ebeveyn ve okul yöneticilerini kapsayan topluluklar oluşturularak süreçte karşılaşılan sorunların tartışılması şeklinde sıralanmıştır.

YÖK (2020b) 3 Mayıs 2020 tarihinde resmi sitesinde uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin yayınladığı durum tespitinde 127 devlet üniversitesinin ve 62 özel üniversitenin rektörlüklerinden istedikleri verilerin sonuçlarını paylaşmıştır. Bu bilgilendirmede, üniversitelerin uzaktan eğitime geçişlerinin oldukça hızlı gerçekleştiği,

Genç, S.Z., Engin, G. ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri, 134-158.

bahar dönemindeki derslerin %90,1'inin uzaktan öğretimle açıldığı, bu derslerin %22'sinde canlı sınıf uygulamalarının yürütüldüğü, uygulamalara en yoğun "sosyal bilimler" alanında geçiş sağlandığı, değerlendirme ögesinin ağırlıklı olarak ödev ve projeler aracılığı ile işletildiği, öğretim elemanı ve öğrencilere bilgilendirme ve destek hizmetlerinin sağlandığı belirtilmiştir.

Uzaktan eğitim sürecine hızlı ve etkili bir geçiş için YÖK ve YÖK'e bağlı üniversitelerin rektörlükleri tarafından ciddi çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Bu çalışmada lisansüstü öğrencilerin görüşlerine dayanan bir süreç değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

■ Lisansüstü öğrencilerinin görüşlerine göre Covid-19 salgını sırasında işe koşulan uzaktan eğitim uygulamalarının verimini olumsuz yönde etkileyen faktörler nelerdir?

■ Lisansüstü öğrencilerinin görüşlerine göre Covid-19 salgını sırasında işe koşulan uzaktan eğitim uygulamalarının verimini olumlu yönde etkileyen faktörler nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, pandemi (covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin Temel Eğitim/Sınıf Eğitimi lisansüstü öğrenci görüşlerinin belirlenmesidir. Bu çalışmada lisansüstü öğrencilere göre Covid-19 sürecinde geçilen uzaktan eğitim uygulamalarının verimini etkileyen faktörler programın dört ögesi (bireylerin eğitim-öğretim süreci sonunda hangi noktaya ulaşmak/ulaştırılmak istediklerini gösteren hedefler, bu hedeflere hangi konuların işlenmesiyle ulaşılabileceğini gösteren konu listesine karşılık gelen içerik, sınıf içinde kullanılan strateji, yöntem, teknikleri ve sınıf içi yönetim yaklaşımlarını kapsayan eğitim durumları ve hedeflere ne kadar ulaşıldığını belirlemeye çalıştığımız değerlendirme ögesi) ve bağlam dikkate alınarak belirlenmeye çalışılmıştır. Bu süreçte programın dört ögesinin duyurulmasından işletilmesine kadar bazı farklılıkların olduğu açıktır. Örneğin, sınıf yönetimi yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitimde farklılık göstermektedir. Öğrencilerin bu ögeler üzerinde hangi faktörlerin etkili olduğunu konusundaki görüşleri belirlenmek istenmiştir.

Araştırmanın Önemi

2020 yılında tüm dünyada korku uyandıran ve tüm sistemleri derinden etkileyen Covid-19 pandemisi eğitim sistemini de etkilemiş ve pek çok ülke çeşitli eğitim kademelerinde uzaktan eğitim uygulamalarına yönelmiştir. Bu çalışma hazırlanırken salgın sona ermiş değildir ve çağımızda gerek teknolojik gelişmelerin hızı gerekse öngörülemeyen bu gibi olağanüstü olayların tekrarlayabilme ihtimali uzaktan eğitim uygulamalarının olabileceği en iyi hale getirilmesi için çalışmaların yürütülmesini zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluktan dolayı mevcut uygulamaların etkililiğini değerlendiren ve durum tespiti yapan araştırmalar önem kazanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada 2020 yılında yaşanan Covid-19 pandemisi sebebiyle Türkiye'de geçiş yapılan uzaktan eğitim uygulamalarını lisansüstü öğrenci görüşlerine göre değerlendirmek amaçlanmıştır. Uzaktan eğitim uygulamalarının kendi çevresi içinde birden fazla veri kaynağı kullanılarak toplandığı bu çalışma nitel araştırma

yöntemlerinden durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Durum çalışmalarında ele alınan durum (uzaktan eğitim uygulamaları) derine inilerek detaylı bir şekilde çalışılır. “Bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.77). Araştırmada veri toplama aracı olarak öğrenci günlükleri ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın günlük verileri Türkiye'nin batısında yer alan büyük bir üniversitenin lisansüstü bir programında 2019-2020 öğretim yılı bahar yarıyılında, ders döneminde olup öğrenimine devam eden 14 gönüllü öğrenciden toplanmıştır. Bu öğrencilerden 7 tanesi ile günlüklerin incelenmesinden sonra gönüllülük esasına göre görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılım gösteren öğrenciler eğitim fakültelerinin farklı lisans programlarını tamamlayarak Sınıf Eğitimi alanında yükseköğretimlerine devam etmektedir. Bu grubun seçilme sebebi kolay ulaşılabilir olmasıdır.

Veri Toplama Araçları

Öğrenci Günlükleri: Lisansüstü öğrenim gören öğrencilerden Covid-19 sürecinde geçiş yaptıkları uzaktan eğitim sürecini ve bu süreci etkileyen değişkenleri ele aldıkları günlükler tutmaları istenmiştir. Günlüklerde, öğrencilerin programın dört ögesi olan hedefler, içerik, eğitim durumları ve değerlendirmeyi göz önünde bulundurarak düşüncelerini ifade etmeleri istenmiştir. Özellikle bu uygulamalar sırasında öğrencilerin hedeften haberdar olma, içeriğe erişim, konu işlenişinde kullanılan yöntem, strateji, teknik, öğrenme sürecinin yönetimi, değerlendirme tür ve objektifliğine ilişkin uzaktan eğitim uygulamalarının yüz yüze eğitim uygulamalarından farklılaşan noktaların, olumlu/olumsuz yönleri ve sürece yönelik önerilerini içtenlikle ifade etmeleri belirtilmiş ancak detaylı bir yönlendirme yapılmamıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formları: Yarı yapılandırılmış görüşme formlarında yer alan sorular araştırma problemlerine yönelik olarak hazırlanmıştır. İlk olarak hazırlanan taslak form eğitim bilimleri alanında çalışan üç uzmana ve bir dil uzmanına okutulmuş gerekli düzeltmelerden sonra farklı bir üniversitede öğrenim görmekte olan bir lisansüstü öğrenciyle deneme görüşmesi gerçekleştirilmiş, yeterince açık olduğuna karar verilerek son şekli verilmiştir. Bu sorular hazırlanırken lisansüstü öğrencilerin programın dört ögesi uzaktan eğitim sürecinin oluşturduğu bağlam içerisinde değerlendirme yapmalarına hizmet edecek şekilde yazılmasına özen gösterilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soru örnekleri aşağıda sunulmuştur:

- 1- Uzaktan eğitim uygulamalarında öğrenme-öğretme sürecinin verimini hangi değişkenlerin, nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
- 2- Uzaktan eğitim sürecinde içeriğin sunulması sürecinin verimini hangi değişkenlerin, nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

Genç, S.Z., Engin, G. ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri, 134-158.

Veri Toplama Süreci ve Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama sürecine başlamadan önce ilgili alanyazın taranmış, okunmuş ve önemli noktalar belirlenmiştir. Verilerin toplanacağı gruptaki lisansüstü öğrencilerden izin alınarak araştırma hakkında bilgi verilmiş, çalışmaya katılmak isteyen on dört öğrenciden uzaktan eğitim sürecindeki yaşantılarına ilişkin günlük tutmaları istenmiş, gerekli açıklamalar yapılmıştır. Günlükler mail aracılığı ile toplanmış ve çalışmaya katılım gösteren kişilerin gönüllü katılım gösterdiklerini günlüklerini gönderirken ifade etmeleri istenmiştir. Öğrenci günlükleri dört hafta sonunda tamamlanmıştır. Günlükler incelenmiş, tema ve kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan tema ve kodların daha detaylı anlaşılabilmesi için günlük yazan öğrencilerden gönüllü olan 7 öğrenci ile görüşülmüş ve görüşmeler kayıt altına alınarak gerekli analizler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Etiği

Araştırmaya katılan lisansüstü öğrencilerden gönüllülük esasına dayalı olarak veriler toplanmış ve verdikleri bilgilerden kullanılmasını istemedikleri yerler olması durumunda kesinlikle kullanılmayacağı, çalışmadan istedikleri zaman ayrılacakları ifade edilmiştir. Günlük verileri katılımcılardan e-mail aracılığı ile toplanmıştır. Görüşmeler ise çevrimiçi bir uygulama aracılığı ile bilgi ve izinleri dahilinde kayıt altına alınarak toplanmıştır. Araştırmada katılımcı isimlerine yer verilmemiş, (günlükler için gönderildiği hafta ve günlük numarası, görüşmelerde ise görüşme sıra numarası kullanılarak) kodlama yapılmış ve veriler kullanılmıştır. Çalışmanın etik uygunluğunun tespiti için Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulu'na başvurulmuş ve gerekli izinler alınmıştır.

Verilerin Analizi

Öğrenci günlük ve görüşme verileri üzerinde içerik analizi ve betimsel analizler gerçekleştirilmiştir. Verileri iki araştırmacı birbirinden bağımsız olarak analiz ederek tema ve kodları çıkarmış sonrasında bir araya gelerek ilgili tema ve kodlar tekrar değerlendirilmiştir. Araştırmanın anlaşılabilirliğini arttırmak adına çıkan kodlar doğrudan alıntılarla da desteklenerek sunulmuştur.

BULGULAR

Öğrenciler Covid-19 sürecinde fiziksel hazırlık, yolculuk gibi süreçlerin ortadan kalktığını ifade etmişlerdir. Süreci bu anlamda daha ekonomik bulduklarını belirtmişlerdir. Derslerin kayıt altına alınarak her an erişimlerine açık olmasının, çevrimiçi kaynaklara erişim kolaylığının, çevrimiçi ücretsiz eğitimlere katılım fırsatlarının oluşmasının akademik gelişimlerine katkı sunduğunu ifade etmişlerdir. Hedefe dönük ödevlerin akademik gelişimlerini desteklediğini, sürecin öğretimsel görevlere verilen geribildirimlerle, öğretim elemanlarının destekleyici tavırları ve iletişime açık oluşlarıyla kolaylaştığını belirtmişlerdir. Onlara göre, öğrencilerin araştırmaya dönük olma, yabancı dil yeterliliği gibi özelliklerinin gelişmiş olması da süreci olumlu etkilemektedir. Üniversitelerinin pandemi sürecinde uzaktan eğitim uygulamalarına hızlı uyum sağlamanın öğretimsel süreci kolaylaştırdığını düşünmektedirler.

Lisansüstü öğrencilerinin görüşlerine göre Covid-19 sürecinde geçilen uzaktan eğitim uygulamalarının verimini olumlu yönde etkileyen faktörlere ilişkin bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Lisansüstü Öğrenci Görüşlerine Göre Uzaktan Eğitim Sürecinin Verimini Olumlu Yönde Etkileyen Faktörler

	Günlük Frekans (f)	Yüzde (%)	Görüşme Frekans (f)	Yüzde (%)
Derslere fiziksel hazırlığın ortadan kalkması	5	10.41	5	16.12
Ders kayıtlarının ve materyallerinin ulaşılabilir olması	10	20.83	3	9.67
Öğretim elemanları ile iletişimin hızlanması	1	2.08	-	-
Öğretim elemanlarının destekleyici tavır ve yeterlikleri	23	47.91	7	22.58
Öğretim sürecinin aksamaması/ Üniversitenin hızlı adapte oluşu	-	-	5	16.12
Öğrencilerin nitelikleri	1	2.08	2	6.45
Ekonomiklik/zaman-para-emek	3	6.25	4	12.90
Ödevlerin derse hazırlaması/dersten kopmayı önlemesi	1	2.08	1	3.22
Öğretimsel görevlere verilen geribildirimler	4	8.33	1	3.22
Kaynaklara erişim kolaylığı sağlanması	-	-	2	6.45
Online eğitimlere katılım fırsatı	-	-	1	3.22
Toplam	48	100	31	100

Tablo 1 incelendiğinde lisansüstü öğrenci görüşlerine göre uzaktan eğitim sürecinin verimini olumlu yönde etkileyen faktörler ve yüzdeleri: derslere fiziksel hazırlığın ortadan kalkması (günlük %10.41, görüşme %16.12), ders kayıtlarının ve materyallerinin ulaşılabilir olması (günlük %20.83, görüşme %9.67), öğretim elemanları ile iletişimin hızlanması (günlük %2.08, görüşme %0), öğretim elemanlarının destekleyici tavır ve yeterlikleri (günlük %47.91, görüşme %22.58), öğretim sürecinin aksamaması/üniversitenin hızlı adapte oluşu (günlük %0, görüşme %16.12), öğrencilerin nitelikleri (günlük %2.08, görüşme %6.45), ekonomiklik/zaman-para-emek (günlük %6.25, görüşme %12.90), ödevlerin derse hazırlaması/dersten kopmayı önlemesi (günlük %2.08, görüşme %3.22), öğretimsel görevlere verilen geribildirimler (günlük %8.33, görüşme %3.22), kaynaklara erişim kolaylığı sağlanması (günlük %0, görüşme %6.45), online eğitimlere katılım fırsatı (günlük %0, görüşme %3.22) dir.

Derslere Fiziksel Hazırlığın Ortadan Kalkması:

Öğrenciler yüz yüze eğitimler için yol süresini de göz önünde bulundurarak daha erken kalktıklarını, giyinme, makyaj yapma gibi hazırlıklara daha fazla zaman, emek ve para harcadıklarını ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde bu hazırlıkların azalmasının süreci olumlu etkilediğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Genç, S.Z., Engin, G. ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri, 134-158.

Günlük 1.1. *“Uzaktan eğitimin en keyifli ve rahat kısmı sabah kalkıp hazırlanma derdinin olmaması. Bugün ilk dersime 20 dakika kala uyanmama rağmen geç kalma gibi bir durum oluşmadı. Hemen bilgisayarımı açıp Microsoft Teams uygulamasına giriş yaptım.”*

Günlük 1.6. *“Bugün sabah saat 11.00’de olan dersime 20 dakika kala uyandım. Uzaktan eğitimin en büyük nimeti kesinlikle bu. Hemen bilgisayarımı açtım Microsoft Teams uygulamasına giriş yapıp dersin başlamasını bekledim...”*

Görüşme K4. *“...benim birkaç arkadaşım gel-git yapıyordu uzak mesafeden derslere hayatta, bu uzaktan eğitim geldikten sonra ise artık böyle bi sıkıntı yok yani ben işte ben Muğla’dayım şu an, Çanakkale’de yapıyorum dersi, istediğim zaman derse girebiliyorum, istediğim zaman bağlantı sağlayabiliyorum, hiçbi sıkıntısı olmuyo. Büyük bi ekonomik açıdan acayip büyük bi katkısı olduğunu düşünüyorum bu konuda...Kılık kıyafet açısından, kamera açık olmadığı için ben açıkçası dikkat etmiyodum hiçbi zaman, rahat oluyodum yani. Evde normal giyindiğim tarzda geliyodum, dersime giriyodum. Okulda olsa mesela bu şekilde yapamayız. Ne kadar dursak da bi hazırlık oluyo, sonuçta toplu bi alana giriyoruz, okula gidiyoruz. E belli de bi artık yaşın verdiği olgunluk olduğu için kişiler arasına girdiğimizde kılık kıyafeti önceden ayarlamak zorundayız. Belli bi düzenimizle gitmek zorundayız...”*

Görüşme K6. *“..yani belirli bi kalkma, ders saati olunca bi program yapıp ona göre saatinizi kurup hazırlayıp, yol mesafeyi hesap edip okulunuza ona göre bi zaman, güne başlama zamanınız oluyo. Ama bu evdeyken, bu tabi ki daha konforlu hale geldiğini söyleyebilirim yani...”*

Ders Kayıtlarının ve Materyallerinin Ulaşılabilir Olması:

Öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde yapılan çevrim içi derslerin kayıt altına alınarak ders materyalleriyle birlikte sisteme yüklenmesinin ders sonrasında istedikleri zaman ulaşma kolaylığı sağladığını ifade ederek bunun öğrenmelerine önemli katkılar sunduğunu belirtmişlerdir. Bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Günlük 1.8. *“Bugünkü dersler biraz aksilikle başladı, online derslerde bağlantı sık sık kopuyor bir ara bilgisayarım ekranı da bozuldu üstüne üstlük onu yapmaya çalışırken ders sona doğru geldi. Allahtan video kayıt ediliyor o yüzden sonradan dinleyebildim...”*

Günlük 2.5. *“İlk dersimle alakalı yaşadığım sorundan dolayı bir mutsuzluk yaşıyorum fakat ders videosunun kaydedilmiş olması kesinlikle bu süreç için büyük bir avantaj bu şekilde büyük bir eksiklik yaşamamış oluyorum ya da öğretmenimizin vermiş olduğu ödevin detaylarını tekrar tekrar görebiliyorum.”*

Görüşme K2. *“...Derslerin kaydedilmesi de evet avantaj. Çünkü diyelim ki o sırada bi şey oldu ders sırasında, izleyemedim ya da işte dinleyemedim, kaçırardım. Tekrar dönüp dinlemek avantajlı hocam”*

Görüşme K6. *“Ama yine de ders işledik sonuçta ve kayıtlı dersler istediğimiz zaman tekrar dinleriz uygun vakitlerimizde. O an ders online’ken anlayamadığımızı şimdi açıp öğrenebiliriz mesela bu avantajı var en azından”*

Öğretim Elemanları İle İletişimin Hızlanması:

Öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanlarının öğrencilerle iletişimin daha hızlı olduğunu öğretim elemanlarının teknolojinin çeşitli kanallarını kullanarak öğrencileriyle iletişim kurmaya açık davrandıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Günlük 1.5. “...biraz yorucu lakin öğretmenlere ulaşabilmek işi kolaylaştırıyor.”

Öğretim Elemanlarının Destekleyici Tavrı ve Yeterlikleri:

Öğrenciler, uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanlarının kendilerine karşı oldukça anlayışlı olduklarını, onları desteklemeye ve süreci onlar için kolaylaştırmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir.

Günlük 1.14. “Online derslerin ilk gününden bu yana ise hiçbir öğretim üyemizle herhangi bir iletişim sıkıntısı yaşamadım, hatta herhangi bir sıkıntı veya sorunum olduğunda gönül rahatlığı ile hocalarıma iletebileceğimi ve onların da içtenlikle yardımcı olacaklarını biliyordum, çünkü onlar da bizlere bunu her zaman hissettirdiler ve hissettirmeye devam etmekte.”

Günlük 1.9. “Öğretmenimiz arada verdiği ödevlere ilişkin sorular yönelterek bir nevi ödevlerimizi yapma konusunda teşvik ediyor. Bunun işe yaradığını düşünüyorum. Ödev konusunda sorduğumuz sorulara veya ifade ettiğimiz önerilere önem göstererek cevaplar verdi. Bu sayede bir sorunla karşılaşırsam bunu rahatça ifade edebileceğim hissini oluşturuyor ve bu mutlu edici. Öğretmenimiz yeni fikirlere çok açık.”

Günlük 1.13. “Hocalarımız derslerde destek olması beni mutlu ediyor. Yaptığımız sunum esnasında konumuzu anlatırken hocamızın konumuzu detaylandırmamıza yardımcı olması çok güzeldi.”

Görüşme K2. “...Hocalarımız anlayışlıydı yani bi problem ya da sunuyla ilgili bi şey yaşadığımızda sisteme yükleme vesaire yardımcı oldular hani çok fazla. Ve dediğim gibi aksama yaşanmadı. O yüzden bizim için olumluydu bence hocam, yani süreç...”

Görüşme K5. “...hocamla iletişimim her daim devam etti. O da bana bu süreçte sağolsun çok fazla destek oldu. Benim de yalnız yaşadığımı bildikleri için yani her anlamda destek oldular. Hiçbi sıkıntım olmadı...”

Öğretim Sürecinin Aksamaması/Üniversitenin Hızlı Adapte Oluşu:

Öğrenciler uzaktan eğitim sürecine üniversitelerinin hızlı uyum sağladıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Görüşme K4. “..Üniversitemiz bu konuda(uzaktan eğitim) başarılıydı bizim. Zaten yapılan bi ankette de ikinci olduğumuzu söylemişlerdi. Başarılıydı, ben de başarılı buldum...”

Görüşme K7. “Üniversite, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nin bu konuda gerçekten programlı ve profesyonel olarak işi yürüttüğünü düşünüyorum. Çünkü bizim süreçte bi kaybımız olmadı. Ve derslerde de devam, aynı şekilde işlenmesi gerektiği gibi planda devam ettiler.”

Genç, S.Z., Engin, G. ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri, 134-158.

Öğrencilerin Nitelikleri:

Öğrenciler yüksek olan yabancı dil yeterlikleri, özdüzenleme becerileri gibi bazı özelliklerinin süreçte kolaylaştırıcı olduğunu düşünmektedir. Bazı öğrenci görüşleri aşağıdaki gibidir:

Günlük 2.4. “ *Hoca bu derste ödev sürecini de çok iyi yönetmekteydi ve herkes adına gerçekten faydalı olabileceğini düşündüğüm iki ödev vermişti. Fakat arkadaşlarımdan bazıları İngilizce makale veya SSCI indeksli Türkçe makale bulmakta zorlandıklarını belirttiler. Ben İngilizce problemi yaşamıyordum fakat İngilizce’si iyi olmayan biri için zorlayıcı bir ödev olabileceğini düşündüm.*”

Görüşme K4. “*Öğrenci açısından da yani, katılımcı açısından da şunu düşünüyorum bu şekilde ders işlemek için kesinlikle hazırlık yapılmalı önceden. Mesela her ders için normalde, ama artık internet ortamından da hazırlıklar yapılması gerektiğini düşünüyorum*”

Görüşme K5. “*...mesela bizim bu işte bir dersimizde konuları araştırırken Türkçe çok fazla bilgiler yoktu hatta birkaç konuyu araştırırken neredeyse çok az bilgiye rastladığımı söyleyebilirim. Ama işte ben yabancı dilim olduğu için gerçekten o anlamda hiç sıkıntı çekmedim. Çünkü kolaylıkla istediğim siteyi açıp işte kendim gerek, kendim çevirebiliyordum.*”

Ekonomiklik/Zaman-Para-Emek:

Öğrenciler bu süreçte üniversitede fiziksel olarak bulunma durumunun ortadan kalkmasıyla ulaşım için harcanan zaman ve paranın ortadan kalktığını ifade etmişler, bu durumu olumlu değerlendirmişlerdir. Bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Günlük 2.7. “*Her hafta farklı şehirden 3 saat kadar yol gelip derslere girip akşam 8 gibi otobüse binip eve dönmek zorunda kalıyordum ve gerçekten çok yorucu oluyordu. Artık o kadar yolu çekmek yerine evimde rahat rahat derslere katılıyorum ...*”

Görüşme K2. “*Okulöncesi öğretmeni olarak bir kurumda çalışmaya başladım. Yani işe girerken bu anlaşmayı sağlamıştım ama her hafta izin veremeyeceklerini söylemişlerdi. Açıkçası benim açımdan çok iyi oldu. Çünkü gündüz saatlerinde yüksek lisans derslerime katılırken, akşam da yani kendi sınıfımla olan online derslerimi yapabiliyordum. Çakışma durumu olmuyordu. Ya da bi şekilde hani evde olduğumuz için ayarlayabiliyordum. Ama eğer okul devam etseydi bu biraz da hani derse katılmam açısından sıkıntı olabilirdi benim için.*”

Görüşme K2. “*...İlk olarak ben ekonomiklik açısından büyük avantajı olduğunu düşünüyorum. Çünkü masrafların çoğunu ortadan kaldırıyor...*”

Ödevlerin Derse Hazırlaması/Dersten Kopmayı Önlemesi:

Öğrenciler okuldan fiziksel olarak uzak kaldıkları bu süreçte verilen öğretimsel görevlerin onların süreçten kopmamalarını sağladığını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Günlük 3.8. “*Uzaktan eğitimde var olan imkanlar dahilinde ders işlemek mümkün bunu görmüş olduk her hafta derse gelmeden önce bir şeyler hazırlamak derse karşı bizi daha zinde tutuyor. Ben bu noktada çok zevk alıyorum*”

Görüşme K6. “*Sürecin avantajları.., yine hiç yoktan ders, eğitimden kopmamış olduk. Sonuçta internetimiz, şey bu online eğitim diye bi şey olmasaydı okul*

hayatından olurduk. Hiç yoktan derslerimize de girebildik. Yine iletişimimizi de kurabildik hocalarımızla”

Öğretimsel Görevlere Verilen Geribildirimler:

Öğrenciler öğretim elemanları tarafından tamamladıkları öğretimsel görevlere verilen geribildirimlerin süreci olumlu yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

Günlük 3.4. *“Hoca bana söz vermeden önce de bu haftaki ödevimi yaptığım İngilizce çeviriler ve kullandığım kaynaklar dolayısıyla beğendiğini belirtti. Bu durum da beni motive etmiş oldu.”*

Günlük 1.6. *“Benim grubumun sunum yapacağı zaman hazırladığımız slaytı grup arkadaşlarımızdan biri mail atarak eksik bir nokta ya da düzeltilmesi gereken bir yer olup olmadığı hakkında hocamıza danıştı. Hocamız bu konuda ilgili olduğu için bize hemen geri dönüş sağlamıştı ve son dakikaya kalan bir şey olmadı”*

Günlük 1.14. *“Haftalık ödev göndermiş olduğumuz bir derste de hocamız bizlere ödevlerimizi inceleyip, pekiştireç şeklinde geri dönütler vermektedir. Bu da böyle bir durumda bizlerin derslere daha da motive olmasını sağlamaktadır”*

Görüşme K5. *“.... senin ödevinde şu kısmı çok beğendim, ödevde burdan veya derse burdan başlayabilir miyiz?” gibisinden de geri dönütleri de oldu aynı şekilde”*

Kaynaklara Erişim Kolaylığı Sağlanması:

Öğrenciler süreçte özellikle çevrimiçi kaynaklara erişim sıkıntısı yaşanmamasının eğitim öğretim sürecini kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Görüşme K4. *“...Gerek okulumun kütüphanesi, dijital kütüphanesi, gerekse çeşitli platformlardan e-kaynakların çoğuna ulaşabiliyordum. Bu konuda, erişim konusunda bi sıkıntı yaşamadım bu sürede. Aksine daha da yararı oldu. Herhangi bi ulaşım sorunu yaşadığımda hocalarımdan link isteyebiliyordum mesela ders esnasında. Çeşitli yollarla sağlıyolardı bana.”*

Görüşme K7. *“Kendi şifrelerimizle ulaşabildiğimiz için o veri tabanlarına ben çok fazla bi sıkıntı yaşamadım açıkçası. Aksine düşündüğümde daha böyle..., şöyle bi şey oldu, belki de farkında olmadan farklı araştırma sitelerine vesaire üniversitelerin kütüphanelerine girdikçe bi işte araştırma konusu için giriyorum orda bi şey ilgimi çekiyo başka bi kaynağa atıyo beni diğeri farklı farklı kaynaklara ulaştım istemeden de olsa. Ama bu tabi ki memnuniyet. O anlamda ben çok bi kısır bi şey yaşamadım o anlamda mutluyum aksine merakımı arttırdı. Yani bazen aklıma gelmiyecek üniversitelerin ya da ülkelerdeki kaynaklarına ulaşabildim. Merak ettim. İngilizceyi..., ingilizcem farkında olmadan böyle kelime olarak haznemin geliştiğini hissediyorum yani zihnimde kelimelerin. Çünkü sürekli bi çeviri yapıyoruz programlarla. O şekilde katkısı olduğunu düşünüyorum yani”*

Online Eğitimlere Katılım Fırsatı:

Pandemi sürecinde çevrimiçi eğitimlere katılım fırsatının yakalanmasının süreci kolaylaştırdığı da ifade edilmiştir. Bu konudaki bazı görüşler şu şekildedir:

Görüşme K3. “Üniversitemizin kendi sayfasını takip ettim sürekli oradan online eğitimler oldu. Ve bu online eğitimlere katılmak bana araştırma yapmak, sürekli bilgisayar üzerinden araştırma yapmak açısından çok yardımcı oldu.”

Öğrenciler pandemi sürecinde uzaktan eğitimle yürütülen derslerin bir günde yoğunlaşmasının, artan ödev yükünün, aile üyeleriyle tekrar bir arada olmalarının, görevlere ilişkin yapılan yetersiz açıklamaların, kendilerinin bazı yetersizliklerinin, sınıf mevcudunun fazlalığının, teknolojik bazı aksaklıkların süreçte verimi olumsuz yönde etkilediğini ifade etmişlerdir.

Covid-19 sürecinde geçilen uzaktan eğitim uygulamalarının lisansüstü öğrencilerinin görüşlerine göre verimini olumsuz yönde etkileyen faktörlere ilişkin bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Lisansüstü Öğrenci Görüşlerine Göre Uzaktan Eğitim Sürecinin Verimini Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörler

	Günlük Frekans (f)	Yüzde (%)	Görüşme Frekans (%)	Yüzde (%)
Derslerin bir günde yoğunlaşması	13	10.83	1	2.04
Artan ödev yükü	11	9.16	-	-
Aile üyelerinin gürültüsü/dışarıdan gelen uyarılar	11	9.16	4	8.16
Öğretimsel görevlerin yeterli açıklanmaması	4	3.33	5	10.20
Teknolojiye aşırı maruz kalma	9	7.50	3	6.12
Pandemi kaynaklı sorunlar	6	5	7	14.28
Öğrenci nitelikleri	1	0.83	-	-
İnternet kaynaklı sıkıntılar	14	11.66	6	12.24
Sistemsal-teknolojik sorunlar	25	20.83	5	10.20
Yöntem ve tekniklerde tek düzelik	-	-	4	8.16
Sınıf mevcutlarının fazlalığı	7	5.83	4	8.16
Ders içeriklerinin öğrenciler tarafından sunulması (Kötü Sunumlar)	19	15.83	10	20.41
Toplam	120	100	49	100

Tablo 2 incelendiğinde lisansüstü öğrenci görüşlerine göre uzaktan eğitim sürecinin verimini olumsuz yönde etkileyen faktörler ve yüzdeleri: derslerin bir günde yoğunlaşması (günlük %10.83, görüşme %2.04), artan ödev yükü (günlük %9.16, görüşme % -), aile üyelerinin gürültüsü/dışarıdan gelen uyarılar (günlük %9.16, görüşme % 8.16), öğretimsel görevlerin yeterli açıklanmaması (günlük % 3.33, görüşme %10.20), teknolojiye aşırı maruz kalma (günlük %7.50, görüşme %6.12), pandemi kaynaklı sorunlar (günlük % 5, görüşme %14.28), öğrenci nitelikleri (günlük % 0.83, görüşme % -), internet kaynaklı sıkıntılar (günlük %11.66, görüşme %12.24), sistemsal-teknolojik sorunlar (günlük %20.83, görüşme %10.20), yöntem ve tekniklerde tekdüzelik (günlük % -, görüşme %8.16), sınıf mevcutlarının fazlalığı (günlük %5.83, görüşme

% 8.16), ders içeriklerinin öğrenciler tarafından sunulması (kötü sunumlar) (günlük %15.83, görüşme %20.41) dır.

Derslerin Bir Günde Yoğunlaşması:

Uzaktan eğitim derslerinin çok az aralıklarla yapılmasının öğrencilerin süreçten aldıkları verimi düşürdüğü ifade edilmiştir. Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir.

Günlük 1.6. “... İlk üç dersimiz aralıksız olarak biri bitip diğeri başladığı için yorucu oluyor. Ders başlayacak kaçırmayayım kaygısıyla lavaboya gidemedim...”

Günlük 4.2. “Genelde ilk üç dersimiz peş peşe olduğu için bir aramız olmuyordu. Bir kahve, çay içecek, lavaboya gidecek vakit olmaması beni geriyordu. Evde olsam bile, ders başlar, bir şey kaçırdım ya da ders esnasında olurda hoca bana bir şey sorar ve o arada çay almaya gitmiş olurum dersi dinliyor olsam bile 2 dakika bilgisayar başında olmayınca dersi dinlemiyorum, bilgisayarı açtım bırakıp gittim sanılır diye korkuyorum. Bu açıdan yarım saatlik ara insana büyük bir nimet gibi geliyor.”

Görüşme K1. “Gün içersinde dört tane dersimiz oluyodu. Ve ilk üç derse, öyle söylüyüm ilk üç dersimizin aralığı yok gibiydi. Birinci ve ikinci dersimizin arası çok kısıydı. Yani zaten sabah kalkıp kahvaltımı ettikten sonra ilk derse katılıyodum ben. Bu ilk iki dersin arasında da yani kahve içme kadar bi fırsatımız oluyodu en fazla, hani bazen onu bile yapamıyoduk. İkinci ve üçüncü dersimizin arası da aynı şekilde hatta bazen ikinci dersimiz bitmeden üçüncü dersimizin saati geliyodu ve dersi bölüp işte hocamızdan “kusura bakmayın hocam” diyerekten hani dersten çıkmamız gerektiğini belirtiyoduk.”

Görüşme K5. “Ders sürecinin verimli ilerleyebilmesi için.., yani şu şekilde baktığımızda, dediğim gibi bizi en olumsuz etkileyen şeylerden birisi derslerin yani ilk 3 dersin arasının tamamen sadece 10 dakika arayla yapılyo olmasıydı. Yani bu bizim gerçekten hem modumuzu hem enerjimizi düşürmüş oldu.”

Artan Ödev Yükü:

Uzaktan eğitim sürecinde artan ödev yükünün bazı öğrenciler için yorucu olduğu ifade edilmiştir. Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Günlük 2.6. “Bu dönem gerçekten çok fazla ödevlerim vardı ve bu ödevler zorluyordu artık yorulmuştum”

Günlük 3.2. “Ders bitiminin ardından kısa bir ara verdikten sonra tekrardan ödev yapmaya başladım. Ödevlerin yetişmemesi canımı sıkıyor. Kendime doğru düzgün vakit ayıramıyorum. Bir yandan ödevlerden kurtulacağım için uzaktan eğitimin bitmesine seviniyorum. Bir yandan da bu ortamı özleyeceğim için üzülüyorum.”

Aile Üyelerinin Gürültüsü/Dışarıdan Gelen Uyanlar:

Lisansüstü öğrencilerin birçoğu pandemi sürecinde ailesiyle beraber yaşamaya başlamıştır. Ev ortamındaki kişi sayısının artması, gürültü vb. değişkenlerin bazı öğrenciler için zorlayıcı olduğu ifade edilmiştir. Bu konudaki öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Günlük 2.2. “*Ama buna mecbur kaldım çünkü küçük kardeşimin daha çok ihtiyacı olduğunu düşündüm ve bilgisayarı ona verdim ilk iki ders saatinde. Tabii evde olduğumuz için belli bir düzenim yok. Kimse bana göre hareket etmiyor. Herkesin kendine göre işleri var. Bizim her cuma günümüz yorucu geçer zaten... Yok kapı çalıyor yok biri bir şey istiyor yok biri sesleniyor... Zaten sunumlar uzun ve odaklanamıyorum, bir de biri dikkatimi dağıtınca iyice gidiyor hevesim.*”

Günlük 1.7. “*Çünkü annemin telefonu çalıyor veya televizyon açık oluyor ya da annem, ses ve görüntünün kapalı olduğunu söylememe rağmen sürekli kısık sesle konuşarak ses gidiyor mu diye soruyor. Bu da benim dikkatimi dağıtıyor*”

Görüşme K1. “*Ama şöyle ev ortamında olduğumuz için tabi bu süreçte ben de bitakım şöyle sorunlar yaşamış oldum. Mesela biz iki katlı bi evde oturuyoruz. Ben üst kata çıkıyorum derse başlamadan önce, derslere üst katta katılıyorum. Ailemin de bundan haberi var ama bazı zamanlar unuttukları olabiliyo. Mesela bi derste babam gelmişti ve görüntülü bir şekilde katılıyodum derse hani böyle ilginç olmuştu. Hani unutmuş o da ve yanıma uğramış, öyle söylüyüm. Böyle olunca tabi insanın dikkati de dağılıyo. Bu şekilde yani*”

Görüşme K7. “*...mesela evde olduğumuz haliyle atıyorum kapı çalıyor, dışardan bi ses geliyor, aile bireylerinden biri sesleniyo kalkmak zorunda kalıyorsunuz falan, kendimi de dahil ediyorum o anlamda hep böyle sıkıntılar olduğunu, birbirimize hissettirmeden de olsa böyle bi hareketliliğin olduğunu düşünüyorum yani...*”

Öğretimsel Görevlerin Yeterli Açıklanmaması:

Bazı öğrenciler öğretimsel görevlerin yeterince açıklanmamasının süreci zorlaştırdığının ifade etmişlerdir. Bu konudaki öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

Günlük 2.7. “*Mesela bir hocamız ödev verdi ancak bir açıklama bile yapmadı. Hepimiz nasıl yapacağız diye günlerce uğraştık, birbirimize sorduk. Ödev verilmesi iyi ancak gerekli bilgilendirmeler gerekli yönlendirmelerin yapılması gerekiyor. Günlerce emek verdik ama çokta yüksek bir puan almadığımı gördüm. Halbuki çok emek verdim ve daha yüksek bir puan almayı beklerdim. Sınavların daha objektif değerlendirildiğini ödevlerde ise biraz daha az analiz yapıldığını düşünüyorum.*”

Günlük 2.11. “*...Öğretim üyelerinin dersi yürütme ile ilgili yeterliliklerini yeterli düzeyde buluyorum fakat bazen yapacağımız ödevler ya da çalışmalar ile ilgili açıklamalar konusunda sorunlar yaşayabiliyoruz...*”

Görüşme K1. “*Vize ve final ikisi de ödev sistemine döndü. Yani örnek vererek gidiyim size. Mesela bi dersimizin vize ödevi bize verildi. Yani Teams üzerinden gördük biz önce daha sonra hocamız açıkladı ama yeterince açık değildi ve biz gerçekten ödevi yaparken bocaladık ve hocanın istediği kriterler ne, işte hangi örnekleri vermeliyiz ya da gerekli miyiz şeklinde biraz problem yaşamış olduk o ödevimizde. Yani değerlendirme kriterleri açıkçası çok bariz bi şekilde bize sunulmadı. Genel anlamda da aslında sunulmadı*”

Görüşme K3. “*...Hani yani mesela şu bölüm diyelim ki 100 üzerinden değerlendiriliyorsa 30 puan, şu bölüm şu puan, veya 30 puansa bölüm “sen bu puandan 25 puan aldın” böyle ayrıntılı bi değerlendirme hani olmadı açıkçası. Yani öncesinde de kendi lisans sürecinde de böyle bi değerlendirmeyle karşılaşmamıştım açıkçası.*”

Görüşme K4. “...Ödevler konusunda, verme şekilleri ve ödevler konusunda hiçbi sıkıntım yok. Sadece formatlar konusunda mesela; benim daha önceden yaptığım bi sunumun ödevi isteniyo mesela. Ben o sunumu, kayıtlarımı tekrardan açmak zorundayım, açtıktan sonra mesela ben o sunumu 15 dakika yapmışım ama benim onu bi final ödevi şimdi 5-6 sayfa olamaz, belli bi formata dönüştürmek zorundayım. Bu konuda zorluklarımız oluyo...”

Teknolojiye Aşırı Maruz Kalma:

Pandemi sürecinde öğrencilerin sürekli ekran karşısında olmalarının yarattığı rahatsızlıklar süreci olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir.

Günlük 2.1. “Bu dersin en kötü özelliği son ders olması son derse kadar yoruluyorum ve sürekli bilgisayara bakmak ve dinlemek beni yoruyor. Normalde bilgisayar ekranına o kadar fazla bakmadığım için böyle olduğunu düşünüyorum”.

Günlük 1.8. “Mesela bilgisayara uzun süre bakmamın yasak olduğu bir rahatsızlığım var ve çok zorlandım bugün. Gözlerim çok ağrıdı ve rahatsızlanıcam diye çok tedirgin dinledim”

Görüşme K3. “...kendi masamı filan başka bi odaya kurdurdum. Hep ordan bağlandım. Hani böyle rahat bi pozisyonda değildim. Sandalyede filan oturdum. Hatta annem bana üzülüp, hep sandalyede oturduğum için bi koltuk koymamızı teklif etti ama koltukta olunca insan bi süre sonra dikkati dağılıyo hep böyle hani dikkatle dinlemeye çalıştım...”

Görüşme K7. “...sürekli bi bilgisayarla karşı karşıyayız. O yüzden fiziksel olarak ve mesela vücut olarak yorulduğumu da çok hissettim. Özellikle benim kronik bi rahatsızlığım var o da benim uzun süre bilgisayara bakmamı engelliycek bi rahatsızlık aslında. Ama sağlıklı bi şekilde ara ara kendimi kontrol ederek bu süreci geçirmeye çalıştım mesela o açıdan da zorlandım. ”

Pandemi Kaynaklı Sorunlar:

Uzaktan eğitim sürecinin verimini pandeminin doğasından kaynaklanan sorunların etkilediğini ifade eden öğrenciler de olmuştur. Bu görüşlerden bazıları şu şekildedir:

Günlük 1.8. “...her zaman yüz yüze iletişimin daha iyi olacağını düşünüyorum evet ama insanlarla çay, kahveyle arkadaşlarımla sohbet etmenin eksikliğini hissediyorum.”

Günlük 3.5. “Bu hafta ben Covid-19 pandemisi sebebiyle 15 gün boyunca iş yerimde kaldığım için online eğitime iş yerimden katıldım.”

Görüşme K5. “Ama uzaktan eğitim sürecinde yani böyle bi şey olmadı. Hatta böyle kalkarken bile belki sürekli evde olduğumuz için artık bi psikolojik bunalım hali diyim yani tabiricaizse, olduğu için böyle derslere girmekte aslında çok zorlandık.”

Görüşme K7. “...evde kalmanın etkisi, sıkıntıları tabi ki oluyo. İnsan.., insanoğlu dışarıya sürekli bi, balkon bile yetmiyo artık. Yani nefes almak için dışarı çıkmak istiyosunuz kapıdan dışarı. Evde kalmak sürekli bi dışarı çıkma korkusu yaratıyo, oluşturdu insanlarda farkında olmadan”

Genç, S.Z., Engin, G. ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri, 134-158.

Öğrenci Nitelikleri:

Uzaktan eğitim sürecinin verimi üzerinde lisansüstü öğrencilerin nitelikleri olumsuz etkilerde yaratabilmektedir. Bu duruma ilişkin öğrenci görüşleri aşağıda sunulmuştur:

Günlük 4.12. *“Dersin yarısında arkadaşım arayıp dersin bitimine yakın bana haber versene biraz işim var dedi. Bu hep yaptığımız bir şey. Birimizin işi varsa diğeri ders bitimine yakın onu arayıp haber veriyor. Çünkü ders bittiğinde biz oturumdan çıkmadan hocamız dersi sonlandıramıyor. Dersi dinlemediğimizin anlaşılmasında için kendi aramızda böyle bir yöntem geliştirmiştik. Tabi bu her derste işe yaramıyor. Yakın arkadaşınla aynı seçmeli dersleri almıyorsan ya da ders sunum şeklinde işleniyorsa bu yöntem işe yaramıyor.”*

İnternet Kaynaklı Sıkıntılar:

Bazı öğrenciler internet kaynaklı sıkıntıların süreci zorlaştırdığının ifade etmişlerdir. Bu konudaki öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

Günlük1.3. *“İnternette kaynaklanan sorunlar uzaktan eğitimden aldığım verimi etkiliyor. Motivasyonumu düşürüyor ve derslere isteksiz girmeme neden oluyor.”*

Günlük 3.1. *“Bu haftanın ilk dersine canım istemediği için girmedim. İkinci derse girdim fakat internet bağlantımda bir sıkıntı olduğu için derste bağlantım koptu. Tekrar girmeye çalıştım fakat giremedim. İnternetimizdeki sıkıntı hala devam ediyordu.”*

Görüşme K3. *“Bu yüzden mesela internet sıkıntısı yaşadım bi süre. Ortak bi internet kullanıyoduk, o yüzden hani sıkıntılı oldu. Yeni internet bağlantısı almaya çalıştım ama bu pandemi sürecinde herkes evine internet bağlantısı yapmak istediğinden dolayı bu süreçte çok zorluk yaşadım. Yani mesela araştırma yapmak istiyorum ama internet çekmiyo. Hani internete, modemim olduğu yere yakınlaşıyorum uzaklaşıyorum filan, bu açıdan sıkıntılı oldu.”*

Görüşme K4. *“...Ama bazı arkadaşlarımı biliyorum mesela bu internet üzerinden kurulan bi sistem sonuçta. Mesela bazen bazı arkadaşlarımız derse giremedi, sistem almadı. Ve yahu da evde Wifi yani herkes internete bağlı, internet bazen bazı arkadaşlarımızda gitti, o an bağlantısı koptu dersten çıkmış gibi oldu yani tamamıyla.”*

Sistemsel-Teknolojik Sorunlar:

Bazı öğrenciler sistemsel-tekniik sıkıntıların süreci zorlaştırdığının ifade etmişlerdir. Bu konudaki öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

Günlük1.4. *“...Bu günkü derslerimde de bu sıkıntıyı çok yaşadım. Bağlantı sık sık donuyor. Bu da konuşmalardaki üç – dört cümleyi kaçırmama neden olabiliyor. Normal öğretimden en büyük farklardan birisi bu çünkü sınıfta konuşmaları duyma konusunda hiçbir sıkıntı yaşanmıyor.”*

Günlük 3.9. *“Birkaç mikrofon açık olduğunda dersin işlenişi esnasında cızırtılı bir ses oluşuyor. Bu sesin sistemden kaynaklı veya arkadaşlarımızın kullanmış olduğu mikrofondan kaynaklı olduğunu düşünüyorum. Bu ses kimi zaman birkaç kişi sisteme sesli bağlanınca duyuluyor kimi zamansa tek kişi konuştuğunda dahi duyulabiliyor. Sistemdeki en önemli sıkıntının hocalarımızın veya arkadaşlarımızın slayt paylaştığı sırada olduğunu düşünüyorum. Slaytlarda*

donma gerçekleşiyor ve bu donma birkaç dakika kadar sürebiliyor. Bu sorun dersi takip etmemi zorlaştırıyor ve derse olan güdülenmemi azaltıyor.”

Görüşme K2. “...burda hani sistemin de verdiği bi dezavantajdan dolayı ya açınca görüntülerimizi ya da sesimizi bi ses gitmesi oluyo ya da sunu geç geliyo. O yüzden bütün herkes seslerini ve görüntülerini kapatıp ders işliyoduk. Sadece sunum yapıcak arkadaşımız ya da hocamız açıyodu sesini ya da görüntüsünü. Bu sefer sınıf ortamındaki gibi yüz yüze iletişim olmadığı için pek sağlıklı olduğunu söyleyemem hocam”

Görüşme K4. “...Ve telefonda çeşitli dikkat dağıtıcı unsur çok fazla. Whatsapp’tan bi mesaj geliyo atıyorum üstten, o anda ben dersten kopuyorum yalan yok. Ve yahu da bi an canım instagrama girmek istiyoy, bi anda giriveriyorum instagrama. Dersten kopmalar çok fazla oluyodu. Bu tarz dezavantajları çok fazlaydı”

Yöntem ve Tekniklerde Tekdüzelik:

Bazı öğrenciler uzaktan eğitim sürecin strateji, yöntem ve tekniklerde tekdüzelik olduğunu bu durumun süreci zorlaştırdığının ifade etmişlerdir. Bu konudaki öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

Görüşme K1. “Sonuç olarak yani bütün hocalarımızın aldığı eğitimler örgün eğitimde gerçekleştirilecek stratejilere, tekniklere yönelikti öyle söylüyüm. Bu anlamda hocalarımızın kendilerini geliştirmesi gerektiğine inanıyorum. Yani sonuç olarak eğitim bilimleri kapsamında birçok öğretim yöntemi var. Ve bu yöntemlerin bazıları yalnızca sınıfta kullanılabilirken bazıları sınıf dışında da uygulanabiliyo biliyoruz ki. Ve uzaktan katıldığımız için bu derslere, tabi evlerimizde katılıyoruz haliyle. Bu anlamda nasıl teknikler, nasıl stratejiler izlenmeli, bunları iyi bir şekilde değerlendirmek gerektiğine inanıyorum. Derslerimizdeyken tabi örgün eğitim okuldayken, çeşitli etkinlikler yapabiliyoduk sınıfımızda, sınıflarımızda. Ama uzaktan eğitim sürecindeyken bu tarz etkinlikleri hiç yapmadık. Ve hocamızın da bu etkinlikler anlamında çok yeterli olduğunu düşünüyorum normal şartlardayken. Ancak bunu uzaktan eğitim sürecine yansıtamadığını düşünüyorum.”

Görüşme K4. “Uzaktan eğitim sürecinde ders işleme sürecinde yeni tekniklerin geliştirilmesi gerektiğine inanıyorum mesela. Hem hocalarımızın yeni teknikler bularak ders işleme sürecini daha çeşitlendirmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Sınıf Mevcutlarının Fazlalığı:

Öğrenciler sınıf mevcudunun fazlalığının süreci zorlaştırdığının ifade etmişlerdir. Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir:

Günlük 2.12. “Seçmeli derslerimizde sınıfta daha az üye olduğu için katılım hem daha çok hem de daha kolay olabiliyor.”

Günlük 2.7. “...ilk iki dersimiz zorunlu ders olduğu için 35 kişi gibi bir katılım sağlanıyor. Bu kadar çok kişi olduğu zaman derse katılım sağlayamıyoruz konuşamıyoruz. Sadece her hafta grup olarak sunum yapan kişiler hazırladıkları sunumu bize okuyorlar bizde dinliyoruz. Yaklaşık 3 saat telefona bakıp birisini dinlemek oldukça zor”

Görüşme K1. “...Sayı anlamında yani bence 20 kişiyi geçmemeli hatta bence 20 kişi bile fazla hocam. Yani bi sınıfta işlenen dersin 15 kişiyle sınırlı kalması

Genç, S.Z., Engin, G. ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri, 134-158.

gerektiğini düşünüyorum. Çünkü dediğim gibi yani uzaktan olduğu için ekrandan sunumlar vesaire çok etkili olmuyo.”

Görüşme K6. “Ama online eğitimde şimdi benim de aklıma bi şey geliyo mesela bizim sınıfımız 36 kişiydi, 40 kişiye yakındık. Hoca bi şey anlatırken veya arkadaşlar, araya bi şey eklemek istedim ama ekleyemiyodum mesela. Şimdi diyodum hani insanları sıkıyım burda bağlanıp, hani biri bi şey der mi, nolur hani hoca da belki istemez katılmamı falan, öyle zorluklarını yaşadım ben kendimce. Kafama takılan bazı şeyleri sormadım mesela. Ya aklıma bi yorum katmak geliyo, katmadım. Kendi sunumumda sadece konuşabildim”

Ders İçeriklerinin Öğrenciler Tarafından Sunulması (Kötü Sunumlar):

Uzaktan eğitim sürecinin verimini ders içeriklerinin öğrenciler tarafından sunulmasının (kötü sunumlar) olumsuz etkilediğini ifade eden öğrenciler de olmuştur. Bu görüşlerden bazıları şu şekildedir:

Günlük 1.6. “Zaten ders her hafta bir grubun sunum yapması şeklinde ilerlediğinden daha çok hoca söze katılınca dikkat kesiliyorum. Ayrıca sunumları kaçırma gibi bir sıkıntı olmuyor hocamız zaten arkadaşların hazırlamış olduğu slaytları sisteme yüklüyor ve bizlerde istediğimizde bu slaytlara ulaşabiliyoruz bunun vermiş olduğu bir rahatlıkta var tabi. Sınıf ortamında olsa ister istemez etkileşim daha fazla olduğu için insan kendini sunum yapan kişiyi dinlerken buluyor”

Günlük 1.9. “Sunum yapacak kişiler kendilerini tanıtarak slaytları okumaya başladılar. Slayt içerikleri çok uzundu ve okudukları için takip etmek gittikçe zorlaştı. Slaytları okumak yerine en önemli noktaları söylemelerini isterdim.”

Görüşme K5. “Ppt yani, ppt'nin formatı, rengi, atıyorum sayfadaki yazılar o bile çok önemli yani bi arkadaşlarımızın yaptığı sunumdan birinin arka planı tamamen sapsarıydı ve çok fazla yazı vardı. Bu beni çok rahatsız etti, ben o gün tamamen kıstım yani, sesi kıstım ve hiç dinlemedim diyebilirim. Çünkü arka plan çok rahatsız ediciydi benim için.”

Görüşme K3. “Ama mesela bazı durumlarda kendi sınıftan arkadaşlarımız mesela konuları var, onlar anlatıyorlar, tabi öğretmenlerimiz de dahil oluyo yönlendiriyö ama o süreçler çok zor oluyo. Çünkü mesela bi slayt var diyelim ki 100 sayfalık bir slayt. Bunu uzaktan bir şekilde takip etmesi açıkçası biraz nasıl diyim sıkıcı oluyo. Çünkü sürekli bilgisayara bakıyosun ve 100 sayfalık bir slayt. 100 sayfa olduğunu da görüyorsun, bir sayfada çok fazla yazı var”

Görüşme K7. “Sunum halinde yapılan derslerde çok fazla konuşma şansımız olmuyodu. Yani sadece sunum yapan arkadaş ve hocamız birebir iletişime geçiyodu bizler dinlemedeydik. Bazen sorular olursa katılım oluyodu ya da bizler aklımıza takılan olursa”

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmanın sonucunda lisansüstü öğrencilerin uzaktan eğitim uygulamalarının verimini arttırdığını düşündükleri faktörler derslere fiziksel hazırlığın ortadan kalkması, ders kayıtlarının ve materyallerinin ulaşılabilir olması, öğretim elemanları ile iletişimin hızlanması, öğretim elemanlarının destekleyici tavır ve yeterlikleri, üniversitenin uzaktan eğitim uygulamalarına hızlı adapte oluşu, öğrencilerin nitelikleri, zaman-para-emek açısından ekonomik oluşu, ödevlerin öğrencileri derse hazırlaması/dersten kopmayı

önlemesi, öğretimsel görevlere verilen geribildirimler, kaynaklara erişim kolaylığı sağlanması, online eğitimlere katılım fırsatı olarak ifade edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulguları destekleyen çalışmalara alanyazın incelendiğinde ulaşılmaktadır. Uzaktan eğitim uygulamalarının zaman ve mekan açısından esneklik sağladığını (Altun Ekiz, 2020; Ballıel Ünal, 2017; Bayram, Peker, Aka ve Vural, 2019; Bozkurt, 2017; Devran ve Elitaş, 2016; Kıralı ve Alıcı, 2016; Solak, Ütebay ve Yalçın, 2020), ders kayıtlarının ve materyallerin uzaktan erişime açılmasının hem öğrencilerin kendi öğrenme hızlarında ilerlemelerine destek olduğunu hem de kalıcılığı arttırdığını (Arbour, Kaspar ve Teall, 2015; Bayram vd., 2019; Cabı, 2018; Çivril, Aruğaslan ve Özaydın Özkara, 2018; Keskin ve Özer Kaya, 2020; Kocaturk Kapucu ve Uşun, 2020; Koçoğlu, Ulu Kalın, Tekdal ve Yiğen, 2020; Pınar ve Döner Akgül 2020; Serçemeli ve Kurnaz, 2020), ekonomik oluşunu (Devran ve Elitaş, 2016; Tesar, 2020; Tulunay Ateş, 2014), bireysel öğrenmeye yönelik oluşunu (Devran ve Elitaş, 2016), öğretim elemanlarının teknolojik yeterliklerini (Cabı, 2018; Devran ve Elitaş, 2016) bilgiye ulaşmadaki kolaylığını (Başar, Arslan, Günsel ve Akpınar, 2019; Ustati ve Hassan, 2013) ifade eden çalışmalar alan yazında yerini almıştır.

Çalışmanın sonuçlarına göre öğrenciler uzaktan eğitimi, ekonomik olarak değerlendirmektedir. Bu süreçte ulaşım için harcanan zaman ve paranın ortadan kalmasının bu görüşün oluşmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Ders döneminde olan bazı lisansüstü öğrencilerin şehirlerarası yolculuk yapmaları uzun zaman dilimlerini yolda derslere gelip giderken geçirmek zorunda kalmalarına ve bütçelerinden ciddi bir para ayırmalarına sebep olmaktadır. Çalışmada lisansüstü öğrencilerle çalışılmış olmasının da özellikle ekonomikliğe vurgu yapılmasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Tesar (2020) ve Tulunay Ateş (2014)'de uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre ekonomik kaynakların kullanımının da daha etkili olduğunu ifade etmektedir. Öğretimsel görevlere verilen geribildirimlerin yeterli olması, öğretim elemanları ile iletişimin hızlanması, öğretim elemanlarının destekleyici tavır ve yeterlikleri de öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinden aldıkları verimi arttırmaktadır. Uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler sadece akademik ortamlarından uzak kalmamış aynı zamanda sosyalleşme ortamları sınırlanmış ve kısmen yalnızlaşmışlardır. Bu sebeple birçok insan sosyal desteğe ihtiyaç duyar hale gelmiştir. Bazı ülkelerde (Çin, Japonya, Amerika gibi) bu konuda çalışmalar yaparak sosyal destek hatları açılmıştır. Bu süreçte WhatsApp gibi uygulamaların kullanımı sayesinde öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen iletişimi hızlanmış ve sosyalleşmenin bu kanallar aracılığıyla da desteklenmesi sağlanmıştır (Chang ve Satako, 2020). Bu çalışmada lisansüstü öğrenciler öğretim elemanlarının iletişime açık oluşlarının, öğrencilerini destekleyici tavır sergilemelerinin süreci kolaylaştırdıklarını ifade etmişlerdir. Süreçte öğretimsel görevlere verilen geribildirimlerin çok önem kazandığını belirten öğrenciler olmuştur. Çalışmanın yapılmış olduğu üniversitede uzaktan eğitim uygulamalarının canlı derslerle yapılmış olmasının öğrencilerin memnuniyetini arttırmış olabileceği düşünülmektedir. Pandemi sürecinde pek çok kurumun ücretsiz çevrimiçi eğitimler düzenlemiş olması, öğrencilerin çevrimiçi kaynaklara erişiminin üniversite kütüphanelerinin veritabanları dışında bazı büyük/uluslararası tanınırlığı olan yayınevlerinin arşivlerini açmasıyla da zenginleşmesi akademik okumalar yapmak durumunda olan lisansüstü öğrenciler için şans olmuştur. Ayrıca derslerin kaydedilerek sistem üzerinde öğrencilerin erişimine açılmasının ve ders materyallerin paylaşılmasının öğrencilere bireysel çalışma tempolarında ilerleme, tekrar ve pekiştirme imkanı sunduğu düşünülmektedir.

Genç, S.Z., Engin, G. ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri, 134-158.

Uzaktan eğitim süreci üzerinde olumsuz etki oluşturan faktörler ise derslerin bir günde yoğunlaşması, artan ödev yükü, aile üyelerinin gürültüsü/dışarıdan gelen uyarılar, öğretimsel görevlerin yeterli açıklanmaması, teknolojiye aşırı maruz kalma, pandemi kaynaklı sorunlar, öğrenci nitelikleri, internet kaynaklı sıkıntılar, sistemsel-teknolojik sorunlar, yöntem ve tekniklerde tekdüzelik, sınıf mevcutlarının fazlalığı, ders içeriklerinin öğrenciler tarafından sunulması (kötü sunumlar) olarak belirtilmiştir. Uzaktan eğitimde yaşanan bu sorunları ifade eden çalışmalara alanyazında da rastlanmaktadır. Özellikle teknoloji ve internet erişiminden kaynaklanan sorunlar (Aktaş vd., 2020; Altun Ekiz, 2020; Devran ve Elitaş, 2016; Karakuş, Ucuzsatar, Karacaoğlu, Esendemir ve Bayraktar, 2020; Karakuş ve Yanpar Yelken, 2020; Kürtüncü ve Kurt, 2020; Serçemeli ve Kurnaz, 2020; Telli Yamamoto ve Altun, 2020), öğrencilere sunulan geribildirimlerin yetersizliği ve öğrencilerin kendilerini ifade etmede yaşadıkları eksiklikler (Altun Ekiz, 2020; Arbour, Kaspar ve Teall, 2015; Elcil ve Sözen Şahiner, 2013; Karakuş ve Yanpar Yelken, 2020; Keskin ve Özer Kaya, 2020; Yıldız, 2016), pandemi sürecinin kendisinin yarattığı psiko-sosyal sıkıntılar (Ekiz, İlman ve Dönmez, 2020; Hotar vd, 2020; Kürtüncü ve Kurt, 2020; Serçemeli ve Kurnaz, 2020), ekonomik anlamdaki zorluk (Kırık, 2014), sosyalleşememe, etkileşim ve iletişimin önemi (Asadı, Khodabandeh ve Yekta, 2019; Bayram vd., 2019; Elcil ve Şahiner, 2013; Çivril vd., 2018; Hotay vd., 2020; Karakuş vd., 2020; Keskin ve Özer Kaya, 2020), ölçme ve değerlendirmedeki belirsizlikler (Can, 2020) vurgulanmıştır.

Çalışmada pandemi sürecindeki uzaktan eğitimin verimini düşüren faktörler içinde dersler arasındaki (molaların/tenefüslerin) sürelerinin kısalığı ve derslerin çok arka arkaya oluşunun ifade edildiği görülmektedir. Uzun süreler ekrana bağlı ve hareketsiz kalmanın yarattığı fiziksel sorunlar da düşünüldüğünde ders sürelerinin uzun oluşunun, tenefüs aralarının kısalığının ve bir günde alınan ders sayısının fazlalığının verimi düşürmesi anlaşılır olmaktadır. İnternet erişimi, teknoloji temelli aksaklıklar da öğrencilerin süreçte stres yaşamalarına sebep olabilmektedir. Bu durum alanyazında da en çok vurgulanan faktörler arasında yer almaktadır (Aktaş vd., 2020; Altun Ekiz, 2020; Devran ve Elitaş, 2016; Karakuş, Ucuzsatar, Karacaoğlu, Esendemir ve Bayraktar, 2020; Karakuş ve Yanpar Yelken, 2020; Kürtüncü ve Kurt, 2020; Serçemeli ve Kurnaz, 2020; Telli Yamamoto ve Altun, 2020). Öğrenciler kota sorunu, bağlantı hızlarının ve buldukları yerlerin teknolojik altyapının zayıf oluşu, aile halkına yetecek sayıda bilgisayar vb. bulunmaması gibi sebeplerle zaman zaman derslere devamda sorunlar yaşayabilmektedir. Uzaktan eğitim uygulamaları birçok öğretim elemanı içinde bir yenilik olarak görülebilir. Sürece hemen uyum sağlayan öğretim elemanlarının olduğu bilinse de uygulamaya alışmakta zorluk çeken öğretim elemanları da vardır. Her öğretim elemanı kendi verdiği dersler de yeni bir düzen oluşturmak durumunda kalmıştır. Dolayısı ile hedefe ulaşmayı sağlayacak etkili içerik sunumu, strateji, yöntem, teknik, iletişimi biçimi ve disiplin modeli zamanla öğretim elemanları tarafından daha net belirlenebilecektir. Bu sebeple bazı uygulamaların öğrenciler tarafından yetersiz olarak değerlendirilmesi anlaşılır görülmektedir. Öğrencilerin de bazıları teknoloji kullanımı konusunda diğer arkadaşları kadar yeterli değildir. Bu uygulamalar sırasında öğrencilerin öğretimsel görevleri yerine getirmesinde bu sebeple önemli farklılıklar oluşabilmektedir. Bazı öğrencilerin sunumlarının, sunu hazırlama kurallarına uygun olmadığını ifade edilmesinin altında yatan sebeplerden birisinin de bu olduğu düşünülmektedir. Bu süreç aileleri de etkilemektedir. Lisansüstü öğrenim gören pek çok öğrenci ailesinden uzakta yaşarken pandemi koşulları sebebiyle ailesinin evine dönmüştür. Herkes için yeni olan uzaktan eğitime alışmak, sürecin en dışında kalan aile üyelerin (paydaşlar) için daha da

zor olabilmektedir. Bu nedenle gürültü, kalabalık vb. faktörleri sorun olarak ifade eden öğrencilerin olduğu düşünülmektedir. Yetişkin grubuyla yürütülen bu çalışmada pandeminin kendisinden kaynaklanan (evde kalma, sosyalleşememe v.b.) sorunların süreci etkilediği sonucuna ulaşılmıştır da şaşırtıcı görülmemektedir. Alanyazında da bu sebeple ortaya çıkan psiko-sosyal sorunların (Ekiz, İlman ve Dönmez, 2020; Hotar vd, 2020; Kürtüncü ve Kurt, 2020; Serçemeli ve Kurnaz, 2020) ve iletişim sorunlarının (Asadı, Khodabandeh ve Yekta, 2019; Bayram vd., 2019; Elcil ve Şahiner, 2013; Çivril vd., 2018; Hotay vd., 2020; Karakuş vd., 2020; Keskin ve Özer Kaya, 2020) vurgulandığı görülmektedir.

ÖNERİLER

Uzaktan eğitim uygulamaları dijitalleşmenin öneminin arttığı çağımızda bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Ayrıca 2020 yılında dünyayı derinden etkileyen Covid-19 pandemisi gibi ön görülemeyen durumlarda ise bir zorunluluk halini alabilmektedir. Bu sebeple teknolojik altyapının iyileştirilmesi, internet erişiminin tüm öğrencilere ve öğretim elemanlarına sunulması, kaynaklara erişim imkanlarının artırılması, tüm paydaşlara uzaktan eğitim konusunda eğitim ve desteklerin devam ettirilmesi, sınıf mevcutlarının kontrol altında tutulması, değerlendirme ögesi üzerinde çalışmaların derinleştirilmesi, teknolojiye çok uzun süre maruz kalmayı engelleyecek şekilde ders planlamalarının yapılması, canlı ders uygulamalarının oranlarının artırılması sürecin daha verimli işlenmesini sağlayacaktır. Bu süreçte teknolojik yeterliği yüksek olan öğretim üyeleri tarafından hazırlanan dijital materyaller iyi örnekler olarak paylaşılabilir. İyi uygulamaların örnek kayıtları üniversitelerin resmi sitelerine yüklenebilir. Bu çalışmada sürece olumlu ve olumsuz etki yapan faktörler ortaya koyulmuştur. Çalışmanın bulgularının bundan sonra yapılacak çalışmalara ve uzaktan eğitim uygulamalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Farklı gruplarla, farklı yöntemlerle yapılacak çalışmalar uzaktan eğitim uygulamalarının güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

Katkı Oranı Beyanı: Araştırmaya tüm yazarlar eşit oranda katkı sunmuştur.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Ö., Büyüктаş, B., Gülle, M. ve Yıldız, M. (2020). Covid-19 virüsünden kaynaklanan izolasyon günlerinde spor bilimleri öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı tutumları. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1),1-9.
- Altun Ekiz, M. (2020). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin karantina dönemindeki uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri (nitel bir araştırma). *Journal of Sport and Recreation Researches*, 2(11),1-13.
- Arbour, M., Kaspar, R.W. and Teall, A.M. (2015). Strategies to promote cultural competence in distance education. *Journal of Transcultural Nursing*, 26(4), 436–440.
- Asadı N., Khodabandeh, F. and Yekta, R.R. (2019). Comparing and contrasting the interactional performance of teachers and students in traditional and virtual classrooms of advanced writing course in distance education university. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 20(4),135-148.
- Ballıel Ünal, B. (2017). Web tabanlı uzaktan eğitimin fen bilimleri konularında öğrenci başarısına etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9),481-490.

- Genç, S.Z., Engin, G. ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri, 134-158.
- Başar, M., Arslan S., Günsel, E. ve Akpınar, M. (2019). Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim algısı. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 3(2), 14-22.
- Bayram, M., Peker, A.T., Aka, S.T. ve Vural, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim dersine karşı tutumlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 330-345.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Cabı, E. (2018). Uzaktan eğitim ile bilgisayar okuryazarlığı öğretimi: Eğitimci deneyimleri. *Başkent University Journal of Education*, 5(1), 61-68.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Chang, G.C.& Satako, Y. (24 Mart 2020). How are countries addressing the Covid-19 challenges in education? A snapshot of policy measures Available online: <<https://gemreportunesco.wordpress.com/2020/03/24/how-are-countries-addressing-the-covid-19-challenges-in-education-a-snapshot-of-policy-measures/>> (2020, October 10).
- Çivril, H., Aruğaslan, E. ve Özaydın Özkara, B. (2018). Uzaktan eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik algıları: Bir metafor analizi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 8(1), 39-59.
- Devran, Y. ve Elitaş, T. (2016). Uzaktan eğitim: Fırsatlar ve tehditler. *Online Academic Journal of Information Technology*, 8(27),31-40.
- Ekiz, T., İlman, E. ve Dönmez, E. (2020). Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile covid-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6(1), 139-154.
- Elcil, Ş. ve Sözen Şahiner, D. (2013). Uzaktan eğitimde iletişimsel engeller. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(2),525-537.
- Hotar, N., Omay, R.E., Bayrak, S., Kuruüzüm, Z. ve Ünal, B. (2020). Pandeminin toplumsal yansımaları. *İzmir İktisat Dergisi*, 35(2), 211-220.
- Fidan, M. (2016). Uzaktan eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları ve epistemolojik inançları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 536-550.
- Kaçan, A. ve Gelen, İ. (2020). Türkiye’deki uzaktan eğitim programlarına bir bakış. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(1), 1-21.
- Kahraman, M.E. (2020). Covid-19 salgınının uygulamalı derslere etkisi ve bu derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesi: Temel tasarım dersi örneği. *İMÜ Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 6(1), 44-56.
- Karakuş, İ. ve Yanpar Yelken, T. (2020). Uzaktan eğitim alan üniversite öğrencilerinin sosyal bulunuşluk ile işlemsel uzaklıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1),186-201.
- Karakuş, N., Ucuzsatar, N., Karacaoğlu, M.Ö., Esendemir, N. ve Bayraktar, D. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik görüşleri. *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies*, 19, 220-241.
- Keskin, M. ve Özer Kaya, D. (2020). Covid-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.

- Kocatürk Kapucu, N. ve Uşun, S. (2020). Üniversitelerde ortak zorunlu derslerin öğretiminde uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 8-27.
- Koçoğlu, E., Ulu Kalın, Ö., Tekdal, D. ve Yiğen, V. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye'deki eğitime bakış. *International Social Sciences Studies Journal*, 6(65), 2956-2966.
- Kıralı, F.N. ve Alcı, B. (2016). Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim algısına ilişkin görüşleri. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 30, 55-83.
- Kürtüncü, M. ve Kurt, A. (2020). Covid-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 66-77.
- Pınar, M.A. ve Dönel Akgül, G. (2020). Covid-19 salgını sürecinde fen bilimleri dersinin uzaktan eğitim ile verilmesine yönelik öğrenci görüşleri. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 10(2), 461-486.
- Serçemeli, M. ve Kurnaz, E. (2020). Covid-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Journal of International Social Sciences Academic Researches*, 4(1),40-53.
- Solak, H.İ., Ütebay, G. ve Yalçın, B. (2020). Uzaktan eğitim öğrencilerinin basılı ve dijital ortamdaki sınav başarılarının karşılaştırılması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 41-52.
- Tesar, M. (2020). Towards a post-covid-19 'new normality?': Physical and social distancing, the move to online and higher education. *Policy Futures in Education*, 18(5), 556–559.
- Telli Yamamoto, G. ve Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.
- Tulunay Ateş, Ö. (2014). Yükseköğretimde uzaktan eğitimin sayısal verilerle değerlendirilmesi. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1),22-40.
- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. (30 Mart 2020). Homepage <<http://www.unesco.org.tr/home/AnnouncementDetail/1453>> (2020, Ekim 5).
- Ustati, R. ve Hassan, S.S.S. (2013). Distance learning students' need: evaluating interactions from moore's theory of transactional distance. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 14(2), 292-304.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, S. (2016). Pedagojik formasyon eğitimi alan öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutumları. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 301-329.
- Zhou, L., Li, F., Wu, S. and Zhou, M. (2020). 'School's out, but class' on', the largest online education in the world today: Taking china's practical exploration during the covid-19 epidemic prevention and control as an example. *Best Evidence of Chinese Education*, 4(2), 501-519.
- YÖK (18 Mart 2020a.). Basın Açıklaması. Page <<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/universitelerde-uygulanacak-uzaktan-egitime-iliskin-aciklama.aspx>> (2020, Ağustos 6).
- YÖK (3 Mayıs 2020b) YÖK'ten Üniversitelerdeki Uzaktan Eğitime Yönelik Bir Değerlendirme. Page <<http://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/uzaktan-egitime-yonelik-degerlendirme.aspx>> (2020, Ağustos 7).

Extended Abstract

Purpose

The world is experiencing extraordinary times during COVID- 19 pandemic. The vagueness of length of pandemic and whether it will ever be over or not created an atmosphere of uncertainty which deeply affected many institutions as well as educational institutions. Alternatives to maintain continuity of educational processes are in great demand. Social distancing to prevent spread of the virus put distance education forward as a reliable solution and it had to be hastily put into practice as a result of extraordinary circumstances of the situation. Interviewing participants of distance education to determine its shortcomings has a vital role in identifying and solving problems related to it as well as increasing its effectiveness. It seems functional to use stakeholder evaluations to provide continuity to the programs. Students can be considered as the stakeholders most affected by distance education practices. For the reason, in this study aims to evaluate distance education process from postgraduate students' point of view. The research questions of the study are as follows:

1. What are the factors positively affecting application of distance education during Covid-19 pandemic according to postgraduate students?
2. What are the factors negatively affecting application of distance education during Covid-19 pandemic according to postgraduate students?

Method

This study which uses more than one data source to collect data related to application of distance education is designed as a case study which is among qualitative research designs. The data of the study are collected from two sources. Student diaries which make the first part of research data were collected from 14 volunteer postgraduate students studying at Çanakkale Onsekiz Mart University Education Faculty. Interviews with seven of these students were carried out after analysis of student diaries. The group was chosen because of their convenient accessibility. Student diaries which were used as a data collection tool required postgraduate students to sincerely express both positive and negative aspects differentiating application of distant education from face to face education by taking into consideration five main components of the program which are objectives, content, educational status, evaluation and context. The participants were not provided with detailed instructions to write their diaries. Items of the semi structured interview were prepared by researcher to shed light on research questions. Expert interviews were received for the interview forms. Descriptive and content analysis were performed on the data obtained from forms and diaries.

Results

The results of the study showed that factors increasing effectiveness of distance education expressed by postgraduate students are: not requiring physical preparation for lessons, accessibility of course registration and materials, speed of communication with instructors, supportive attitude and competence of instructors, fast adaptation of universities to distance education, qualities of students, being economical in terms of time, money and effort, assignments being capable of preparing and connecting students to lessons, feedback given to instructional tasks, easy access to source materials,

opportunities to attend online courses. The factors which have negative effects on distance education are: intensity of lessons on a single day, an increased burden of assignments, noise from family members and other sources, insufficient explanation of instructional tasks, being over exposed to technology, problems caused by pandemic, student qualities, problems related to internet connection, problems related to software and technology, monotony in methods and techniques, overcrowded classroom sizes, presentations prepared by students (low quality of presentations). These problems experienced during distance education are also covered in the related literature.

Discussion and Conclusion

Application of distance education is viewed as a vital necessity in the current age of digitalization. Also, it is an obligation during unpredictable circumstances like Covid-19 pandemic which deeply affected the whole world. As a result of the research, factors affecting the process positively and negatively were determined according to the opinions of graduate students. It was stated by the students that the efficiency of the process would increase if these factors expressed in the study were taken into account. The results of this study showed that enhancing internet access, providing internet access to all students and instructors, increasing opportunities to access educational resources, sustaining training and support about distance education to all stakeholders, keeping classroom sizes under control, concentrating research on the factor of evaluation, planning courses in a way to prevent over exposure to technology, increasing the number of live online courses are some key components which can greatly increase productiveness of the process. Various studies supporting these arguments can be found in the related literature. It is thought that the results of the study will be beneficial for future studies and institutions that will carry out distance education practices.

Etik Kurul Belgesi: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulunun 2020/69 protokol nolu izniyle çalışma yürütülmüştür.